

Els vitralls de la Catedral dels Sants Miquel-i-Gúdula de Brussel·les i la història falsejada de Catalunya (II)

Autor: Isaac Mestres Lóbez
Data de publicació: 22-05-2015

Segona part de l'estudi que l'Isaac Mestres ha dut a terme sobre els vitralls de la Catedral de Brussel·les. Hi aprofundeix en la iconografia d'escuts i reis –en la qual hi ocupen un paper determinant els senyals heràldics de la Casa Reial Catalana– i arriba a la conclusió que en ple segle XVI, Catalunya i la Confederació Catalanoaragonesa eren una potència internacional diferenciada i pròpia.

Aquesta segona part de l'article va destinada a desmitificar els prejudicis basats en el suposat aïllament i abandonament històric de Catalunya i dels catalans. Aquests missatges es basen a repetir cegament que no hem tingut mai cap lloc a la Història –ja sigui llunyana o recent –: ni rellevant ni significatiu. De la mateixa manera, no hauríem tingut mai eines ni estructures d'estat per fer valer la nostra pròpia presència a escala europea o internacional. Ha estat realment així?

Per intentar respondre aquesta pregunta cal anar a cercar les característiques dels diferents poders d'aleshores –reialmes i confederació de reialmes– i les seves principals aliances a escala internacional, així com la manera de representar-les. Per què no les aliances al segle XVI amb el gran imperi Habsburg de Carles? Pot ser la Catedral de Brussel·les, mitjançant els seus vitralls, un element de resposta més a aquesta pregunta? Com, quan, qui i què s'hi pot observar?

Un cop obert l'alt chor de la Catedral dels Sants Miquel i Gúdula al públic, em vaig poder adonar que hi figuraven cinc vitralls més, amb personatges nobles, banderes i armes en un ordre concret. En particular, els vitralls 1 i 4 dels cinc que conformen l'alt chor de la catedral, executats per N. Rombouts entre el 1527 i el 1530.

L'anàlisi dels personatges, banderes i armes es pot fer segons el principi d'ordinalitat jeràrquica o bé el de lectura

lògica. Un cop més, gràcies al fulletó redactat per la Université Libre de Bruxelles, em vaig posar a analitzar el significat de les armes, dels personatges, i de les banderes que s'hi podien veure [1].

Imatge 1: Part superior del vitrall representant el casament entre Joan d'Aragó i Margarida d'Àustria, alt chor, Cathédrale Saints-Michel-et-Gudule, Brussel·les. N. Rombouts, 1527-1530.

Fotografia 1: 1r. vitrall en tres cartrons dels cinc que conformen l'alt chor de la Cathédrale Saints-Michel-et-Gudule. Començant per l'esquerra, hi ha la representació de la unió entre Joan II d'Aragó i Margarida d'Àustria davant la Santa Patrona. N. Rombouts, 1527-1530.

Fotografia 2: 4t. vitrall en tres cartrons dels cinc que conformen l'alt chor, Cathédrale Saints-Michel-et-Gudule, on són representats l'emperador Carles al centre i Ferran i Santa Gúdula amb la palma del martiri. N. Rombouts, 1527-1530.

El 1r. Vitrall, dels cinc que conformen l'alt chor de la Catedral de Brussel·les en tres cartrons (fotografia 1), posa en escena la coronació arquitectural del casament entre Joan d'Aragó i Margarida d'Àustria, néta d'Elionor d'Aragó i Portugal. Així doncs, si ens fixem en la part superior del vitrall (imatge 1 i fotografia 1), ens adonem que hi onegen únicament les banderes dels Àustries (cartró 1) i les dels catalans (cartró 3).

Com es pot observar, cadascun dels quatre reialmes apareixen representats en quatre armes separades. En concret, en el 1r. per l'esquerra només hi apareix, exclusivament, la Casa Reial Catalana. Analitzant la posició de les armes, podem constatar-hi que les armes de la Casa Reial Catalana ocupen el lloc preferent: al 1r. cartró, a dalt a l'esquerra de la base del vitrall, seguides de les armes dels Àustries, que es troben al 3r. cartró, a dalt i a la dreta de la base. I això en contrast amb les altres armes: Castella i Lleó, i Borgonya, respectivament representades a sota. Per últim, observem que Joan ens és representat com hereu de les dues corones hispàniques, donat que a l'escut del cartró 2 s'hi vinculen les armes de les dues corones. Aquest escut està sobremuntat per un elm i al mateix nivell jeràrquic que les armes de Catalans i Àustries.

La representació de Joan i Margarida formalitza la unió civil concretada pel casament i posició preferent de les armes dels dos casals reials: els dels Catalans i els dels Àustries. Des del 1497, amb el casament entre Margarida i Joan, representat en aquest vitrall, fins al Tractat d'Utrecht, els catalans estariem civilment vinculats als Àustries. L'hereu Joan d'Aragó no arribaria mai a ser rei de la Monarquia Hispànica, donada la seva mort el 1499 sense descendència.

El 4t. vitrall (fotografia 2) representa la coronació arquitectural de l'emperador Carles al centre. Aquest està acompanyat de Santa Gúdula a la seva esquerra i del príncep Ferran a la seva dreta. La representació posa en escena la unió civil entre les Corones de Castella i Lleó d'una banda (1r. cartró), i de l'altra, la Corona de Borgonya (cartró 3), com ens ho mostren les dues banderes. S'exclou, per tant, la unió civil amb la Confederació Catalanoaragonesa.

Anant una mica més enllà, constatem que les armes dels Àustries i les dels catalans ocupen sempre les parts superiors, mentre que les de Borgonya i les de Castella i Lleó ocupen les parts inferiors. Semblaria, per tant, que hi hagués una preferència: representar l'emperador amb més lligams cap als Catalans i Àustries, en detriment dels casals de Borgonya i Castella.

Per altra banda, constatem una forta analogia entre aquest 2n. vitrall de Rombouts del 1527-1530, i el 4rt. vitrall de Van Orley i Coxie, executat per Hack el 1546 i ja presentat en l'article anterior (fotografia 3) [2]. En ambdós apareixen l'emperador Carles, que, si bé vincula les armes dels quatre territoris que conformaren l'Imperi, no s'hi fa constar en absolut cap unió d'armes, com tampoc la supremacia de la Corona de Castella sobre la Confederació Catalanoaragonesa. Més aviat el contrari.

Fotografia 3: Detall superior del 4t. Vitrall en 6 cartrons de la Capella del Sant Sagrament, Cathédrale Saints-Michel-et-Gudule, Brussel·les, B. Van Orley i M. Coxie, execució de J. Hack, 1546.

Sembla, doncs, que, quan es representen personatges com l'emperador Carles o Margarida d'Àustria, es posa en

evidència la preferència jeràrquica per les armes i banderes catalanes (imatge 1 i fotografia 1), així com per les armes catalanoaragoneses (fotografia 2) junt amb les dels Àustries (imatge 1; fotografies 1 i 2). Si fem l'analogia amb el vitrall precedent del 1546, ens adonem un cop més que les armes de la Confederació ocupen el 3r. lloc de lectura lògica, mentre que les de Castella i Lleó, l'últim. No hi ha, per tant, unió militar, donat que les armes dels quatre grans reialmes o confederació de reialmes estan representades per vies separades, sense oblidar que les de la Confederació Catalanoaragonesa –o Catalana solament– són representades en posició de superioritat en relació a les de Castella i Lleó.

Per últim, voldria afegir un comentari corresponent a les dimensions de les corones que sobremen tenen les armes respectives dels esmentats reialmes i confederació de reialmes (fotografia 3). Si ens hi fixem bé, hi podem constatar com les corones de les armes dels Àustries i les dels Catalanoaragonesos són molt similars entre elles. De la mateixa manera que les armes dels Borgonya i Castella i Lleó són també iguals entre elles. Si fem cas de la jerarquia heràldica, el fet de representar una corona per cinc florons és representatiu de la distinció nobiliària de duc, mentre que el fet de representar una corona per tres florons és representatiu de la distinció nobiliària de marquès, jeràrquicament inferior a la distinció de duc. Per tant, les corones que sobremen tenen les armes Catalanoaragoneses i les dels Àustries tenen, d'una banda, una posició jeràrquica superior a la de les corones, que sobremen tenen les armes dels Borgonya i Castella, de l'altra.

D'aquesta segona part de l'estudi comparatiu i de l'anàlisi dels vitralls de la catedral de Brussel·les, en podem treure la següent conclusió global: en ple segle XVI, Catalunya i la Confederació Catalanoaragonesa eren una potència internacional diferenciada i pròpia. La representació detallada i ordenada dels seus respectius i representatius escuts d'armes, corones, símbols, personatges nobles i aliances internacionals (Confederació o Catalunya amb Àustries, contraposada a Castella amb Borgonya) ho demostren i són el testimoni més fefaent de les posicions i relacions internacionals d'aleshores.

Isaac Mestres

30 d'Abril del 2015

Bibliografia

-[1] Vitraux des XVIe et XVIIe siècles, Cathédrale des Saints-Michel-et-Gudule, Centre de recherches et d'études technologiques des arts plastiques (Université Libre de Bruxelles), Brussel·les, 2011.

-[2] MESTRES LÓBEZ, I., Els vitralls de la Catedral dels Sants Miquel-i-Gudula de Brussel·les i la història falsejada de Catalunya. Institut Nova Història, 2012.

Fotografies

- Isaac Mestres Lóbez